

ВІСНИК Бердянського університету менеджменту і бізнесу

науковий економічний
журнал

№ 2 (48)

2020

Редакційна колегія:

Л. І. Антошкіна, д-р екон. наук, професор (головний редактор); Ю. І. Осенін, д-р техн. наук, професор (заступник головного редактора); Н. В. Рунчева, д-р екон. наук, доцент (відповідальний секретар); В. К. Антошкін, д-р екон. наук, доцент; А. С. Бритвенко, канд. екон. наук, доцент; О. Л. Горяча, канд. екон. наук, доцент; О. О. Добренко, канд. екон. наук, доцент; М. М. Ігнатенко, д-р екон. наук, доцент; А. Б. Качинський, д-р техн. наук, професор; Ю. В. Макогон, д-р екон. наук, професор; О. В. Мандич, д-р екон. наук, професор; О. А. Марченко, д-р екон. наук, професор; Н. П. Новак, д-р екон. наук, доцент; Г. В. Новицький, д-р юрид. наук, професор; К. А. Пилипенко, д-р екон. наук, доцент; А. В. Руснак, д-р екон. наук, професор; І. А. Романюк, к-текон. наук; С. Т. Слюсар, канд. екон. наук; В. Ф. Столяров, д-р екон. наук, професор; Г. І. Фролова, канд. екон. наук, доцент; Ю. Ю. Юрченко, д-р екон. наук, доцент; З. Глодек, д-р екон. наук, професор; Й. Рогозінська-Мітрут, д-р екон. наук, професор.

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації — серія КВ № 13894-2868Р

Науковий економічний журнал

«Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу»

Внесено до Переліку наукових фахових видань України (категорія Б)

Наказом МОН України № 886

«Про затвердження рішень Атестаційної колегії Міністерства»
від 2 липня 2020 року (Додаток 4)

Матеріали друкуються українською, російською та англійською мовами

Засновник:

ВНЗ ТОВ «Бердянський університет менеджменту і бізнесу»

Рекомендовано до друку вченою радою

*ВНЗ ТОВ «Бердянський університет менеджменту і бізнесу»
(протокол № 4 від 25.11.2020 р.)*

Відповідальність за достовірність фактів, цитат, власних імен, географічних назв, назв підприємств, організацій, установ та іншої інформації несуть автори статей. Висловлені у цих статтях думки можуть не збігатися з точкою зору редакційної колегії і не покладають на неї жодних зобов'язань. Переклади і передрук дозволяються лише за згодою автора та редакції.

Журнал заснований у 2008 році.

Виходить двічі на рік.

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ:

Україна, 71118, м. Бердянськ, вул Свободи, 117-А

Тел. 8 (06153) 6-48-54

© Бердянський університет менеджменту і бізнесу, 2020

ЗМІСТ

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

<i>Антошкіна Л. І.</i> ІНВЕСТИЦІЇ В ОСВІТУ: СВІТОГЛЯДИ ТА ГОЛОВНІ ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ	7
---	---

ЕКОНОМІКА І УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

<i>Антошкін В. К.</i> СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ СУБ'ЄКТІВ АГРОБІЗНЕСУ: ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА СВІТОВИЙ ДОСВІД	13
<i>Біляєв С. С.</i> СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ ПРОЕКТНОГО ПІДХОДУ НА ПІДПРИЄМСТВІ.....	22
<i>Горяча О. Л., Федоренко Ю. І.</i> ЕТАПИ РОЗРОБКИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ ПІДПРИЄМСТВА	28
<i>Гурбик Ю. Ю.</i> АНАЛІЗ СУЧАСНИХ КЛАСИФІКАЦІЙ ЗАКЛАДІВ РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА	36
<i>Кірова Л. Л., Міхов Л. І.</i> ФОРМУВАННЯ ТА РОЛЬ БІЗНЕСОВИХ МЕРЕЖ В АГРОПРОДОВОЛЬЧОМУ СЕКТОРІ	41
<i>Марченко О. А., Постол А. А.</i> ПРІОРИТЕТНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ІНДУСТРІЇ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ	47
<i>Романюк І. А.</i> ОРГАНІЗАЦІЯ МАРКЕТИНГУ ТУРИСТИЧНИХ ДЕСТИНАЦІЙ: ОСОБЛИВОСТІ, МЕТОДОЛОГІЯ, ПРИНЦИПИ Й ІНСТРУМЕНТИ ЗДІЙСНЕННЯ	51
<i>Сільченко І. А.</i> ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ПЛАТФОРМИ РОЗВИТКУ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД	57
<i>Трикоз І. В., Білий А. С., Білозеров О. О.</i> УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ГОСПОДАРСЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА	63

РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНИХ СИЛ І РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

<i>Столяров В. Ф., Фролова Г. І., Столярова В. В.</i> ДЕРЖАВНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ І УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИМ РОЗВИТКОМ РЕГІОНІВ	70
---	----

ГРОШІ, ФІНАНСИ І КРЕДИТ

<i>Верховод І. С., Леушина О. А.</i> ВИЗНАЧЕННЯ ВПЛИВУ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ НА РЕАЛІЗАЦІЮ МЕДИЧНОЇ РЕФОРМИ	83
<i>Воровська Л. А., Колесник Н. В.</i> ПУБЛІЧНІ ЗАКУПІВЛІ ЯК СИСТЕМА ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ В ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ	89

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, АНАЛІЗ І АУДИТ

<i>Пономаренко О. Г.</i> МОЖЛИВОСТІ УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ТА АУДИТУ СПРАВЛЯННЯ ПОДАТКУ НА ДОХОДИ ФІЗИЧНИХ ОСІБ	93
<i>Прус Л. Р.</i> ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРУВАННЯ ОПОДАТКУВАННЯ ОПЕРАЦІЙ З РЕАЛІЗАЦІЇ МАЙНА, ЩО ПЕРЕХОДИТЬ У ВЛАСНІСТЬ ДЕРЖАВИ ЗА ПОРУШЕННЯ МИТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА	99

<i>Мац Т. П.</i> ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ СУДОВО-БУХГАЛТЕРСЬКОЇ ЕКСПЕРТИЗИ РОЗРАХУНКОВИХ ОПЕРАЦІЙ	108
<i>Мац Т. П., Пилипенко К. А.</i> ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ СУДОВО-БУХГАЛТЕРСЬКОЇ ЕКСПЕРТИЗИ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ ВИРОБНИЦТВА ПРОДОВОЛЬЧИХ ТОВАРІВ	114
<i>Пилипенко К. А., Бегмат С. О.</i> СКЛАДОВІ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО ПАЛИВНО-МАСТИЛЬНИХ МАТЕРІАЛІВ	118
<i>Рунчева Н. В., Бритвенко А. С., Туварчі В. Д.</i> НАЦІОНАЛЬНІ ТА МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ОБЛІКУ: ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ І ПРАКТИКИ	122
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ	130

CONTENTS

NATIONAL ECONOMY AND ITS MANAGEMENT

Antoshkina L. I.

INVESTMENT IN EDUCATION: WORLD VIEWS AND MAIN FEATURES OF IMPLEMENTATION 7

ECONOMY AND MANAGEMENT OF ENTERPRISES

Antoshkin V. K.

SOCIAL RESPONSIBILITY OF AGRICULTURAL ENTITIES:
FINANCIAL SUPPORT AND WORLD EXPERIENCE 13

Biliaiev S. S.

THE ESSENCE AND THE PECULIARITIES OF THE PROJECTED APPROACH AT THE ENTERPRISE 22

Goryacha O. L., Fedorenko Y. I.

STAGES OF DEVELOPMENT OF THE INVESTMENT STRATEGY OF THE ENTERPRISE 28

Gurbik Yu. Yu.

ANALYSIS OF MODERN CLASSIFICATIONS OF RESTAURANT ESTABLISHMENTS 36

Kirova L. L., Mikhov L. I.

FORMATION AND ROLE OF BUSINESS NETWORKS IN THE AGRICULTURAL SECTOR 41

Marchenko O. A., Postol A. A.

PRIORITY TRENDS OF DEVELOPMENT
OF THE TOURIST INDUSTRY OF ZAPOROZHYE REGION 47

Romaniuk I. A.

ORGANIZATION OF MARKETING OF TOURIST DESTINATIONS: FEATURES, METHODOLOGY,
PRINCIPLES AND TOOLS OF IMPLEMENTATION 51

Silchenko I. A.

FORMATION OF AN INNOVATIVE PLATFORM FOR THE DEVELOPMENT
OF MACHINE-BUILDING ENTERPRISES: FOREIGN EXPERIENCE 57

Trikoz I. V., Bilyy A. S., Bilozherov O. O.

IMPROVEMENT OF ECONOMIC MANAGEMENT ACTIVITIES OF THE ENTERPRISE 63

PRODUCT DEVELOPMENT AND REGIONAL ECONOMY

Stolyarov V. V., Frolova G. I., Stolyarova V. V.

STATE MANAGEMENT OF STRATEGIC PLANNING AND MANAGEMENT
OF SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT OF REGIONS 70

CURRENCY, FINANCE AND CREDIT

Verkhovod I. S., Leushyna O. A.

DETERMINATION OF THE INFLUENCE OF LOCAL SELF-GOVERNMENTS
ON THE REALIZATION OF MEDICAL REFORM 83

Vorovska L. A., Kolesnik N. V.

PUBLIC PROCUREMENT AS A SYSTEM FOR EFFECTIVE USE OF BUDGET FUNDS
IN LOCAL GOVERNMENT BODIES 89

ACCOUNTING, ANALYSIS AND AUDIT

Ponomarenko O. G.

OPPORTUNITIES FOR IMPROVING ACCOUNTING AND AUDIT OF INDIVIDUAL INCOME TAX 93

Prus L. R.

FEATURES OF THE ADMINISTRATION
OF TAXATION OF OPERATIONS ON THE SALE OF PROPERTY
TRANSFERRED TO THE STATE FOR VIOLATION OF CUSTOMS LEGISLATION 99

<i>Mats T. P.</i> ORGANIZATIONS AND FEATURES CARRYING OUT THE SHIP-ACCOUNT EXPERTS OF DRAWING OPERATIONS	108
<i>Mats T. P., Pilipenko K. A.</i> ORGANIZATION AND FEATURES OF FORENSIC ACCOUNTING IN THE INVESTIGATION OF CRIMES IN THE FIELD OF PRODUCTION OF FOOD PRODUCTS	114
<i>Pilipenko K. A., Begmat S. O.</i> COMPONENTS OF ACCOUNTING POLICY FOR FUEL AND LUBRICANTS	118
<i>Runcheva N. V., Britvenko A. S., Tuvarchi V. D.</i> NATIONAL AND INTERNATIONAL ACCOUNTING STANDARDS: IMPLEMENTATION AND PRACTICES	122
INFORMATION ABOUT THE AUTHORS	130

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ СУДОВО-БУХГАЛТЕРСЬКОЇ ЕКСПЕРТИЗИ РОЗРАХУНКОВИХ ОПЕРАЦІЙ

Анотація. У статті надано визначення поняття судово-бухгалтерської експертизи та окреслено її роль і значення в забезпеченні національної економічної безпеки держави, розглянуто предмет, з'ясовано об'єкти, суб'єкти судово-економічної експертизи. Наведено схему судово-економічної експертної діяльності в Україні. Особливу увагу надано дослідженню розрахункових операцій щодо незаконного отримання та нецільового використання кредитних коштів, виплати заробітної плати працівникам, перевірці цільового використання коштів та касових операцій.

Ключові слова: експертиза, каса, кредитні кошти, підзвітна особа, розрахункові операції, судово-бухгалтерська експертиза.

Summary. The article defines the concept of forensic accounting expertise and outlines its role and importance in ensuring the national economic security of the state and the subject, clarifies the objects, subjects of forensic economic expertise. The scheme of forensic economic expert activity in Ukraine is given. Particular attention is paid to the study of settlement transactions regarding the illegal receipt and misuse of credit funds, payment of wages to employees, verification of the targeted use of funds and cash transactions.

Key words: examination, cash, credit card, person, rozrahunkov operation, ship accounting expert examination.

DOI : 10.33783/1977-4167-2020-48-2-108-114

Постановка проблеми. Господарська діяльність тісно пов'язана з використанням матеріальних ресурсів, незалежно від того, чи це промислове виробництво, сфера послуг, роздрібна торгівля, чи інше. Судово-економічна експертиза в цивільному, господарському, адміністративному та кримінальному процесі призначається при вирішенні спорів, пов'язаних з різними фінансовими операціями: отриманням і поверненням кредитів, банкрутствами, валютними операціями та ін. У багатьох випадках висновки експертів-економістів можуть служити підставами для порушення кримінальних справ, пов'язаних із шахрайськими способами отримання кредитів, навмисним банкрутством, валютними та іншими зловживаннями у сфері економіки та фінансів.

Об'єктами економічної експертизи є бухгалтерські та фінансові документи, в яких відбивається фінансово-господарська діяльність суб'єктів підприємницької діяльності. До них відносяться первинні облікові документи, зведені регістри бухгалтерського обліку, форми бухгалтерської звітності, інвентаризаційні відомості, договори, кошториси витрат, виробничі і фінансові плани та інші документи.

Суб'єктами судово-експертної діяльності в Україні є судові експерти або державні спеціалі-

зовані установи, а також у випадках і на умовах, визначених законодавством, судові експерти, які не є працівниками зазначених установ.

Для вирішення судово-економічної експертизи можуть бути поставлені такі питання [1]:

- який стан бухгалтерського обліку на підприємстві;
- які порушення порядку ведення бухгалтерського обліку мали місце;
- чи відповідають записи в документах бухгалтерського обліку про проведені затрати даним первинної документації;
- з якими господарськими операціями пов'язані допущені в обліку виправлення;
- чи відповідають дані, відображені в фінансовій звітності підприємства за відповідний період, даним бухгалтерського обліку;
- чи повною мірою оприбутковано матеріальні цінності.

Ефективність протидії злочинності безпосередньо залежить від отримання повної та достовірної інформації щодо кількісних і якісних показників певного виду злочинів та визначення тенденцій розвитку досліджуваного феномену.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Над дослідженням питань організації системи судово-економічної експертизи працювало ряд відомих

© Т. П. Мац, 2020

Бібліографія ДСТУ 8302:2015:

Мац Т. П. Організація та особливості проведення судово-бухгалтерської експертизи розрахункових операцій. Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. 2020. № 2 (48). С. 108–114.

References (APA):

Mats, T. P. (2020). *Orhanizatsiia ta osoblyvosti provedennia sudovo-bukhhalterskoi ekspertyzy rozrakhunkovykh operatsii* [Organizations and features carrying out the ship-account experts of drawing operations]. *Visnyk Berdianskoho universytetu menedzhmentu i biznesu*, 2 (48), 108–114 (in Ukr.).

вчених, зокрема: А. С. Амеліна [1], К. І. Говорова [6], О. В. Линник [8], О. П. Лисак [5], Н. Є. Стельмах [7], Хомутенко В. П. [4], Юртаєва К. В. [3] та інші.

Незважаючи на широкий спектр досліджень вітчизняних і зарубіжних учених з цієї тематики, окремі питання організації судово-економічної експертизи досі залишаються недостатньо опрацьованими.

Метою статті є з'ясування сутності поняття, а також нюанси організації та особливості проведення судово-бухгалтерської експертизи розрахункових операцій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Формування ефективної системи економічних відносин, стійкої до негативних зовнішніх впливів та водночас інтегрованої до міжнародного економічного простору, є одним із найважливіших завдань національної політики держави. Стратегія національної безпеки України, затверджена Указом Президента України від 26 травня 2015 р. № 287/2015, визнала забезпечення економічної безпеки одним з основних напрямів державної політики України [2]. У ній справедливо зазначено, що економічна безпека може бути досягнута лише у поєднанні розвитку внутрішньої зовнішньоекономічних відносин і системної протидії організованих економічній злочинності й «тінізації» економіки. У зв'язку з цим протидія економічній злочинності залишається не лише одним із пріоритетних завдань правоохоронних органів, а й базою забезпечення національної безпеки України [3].

Судово-бухгалтерська експертиза — одна з видів економічної експертизи. Підставою для її проведення є постанова слідчого, особи, яка провадить дізнання, постанова (ухвала) суду, винесена відповідно до законодавства. Судово-бухгалтерська (фінансово-економічна; виробничо-економічна) експертиза може проводитися тільки співробітниками, які мають відповідний допуск на її проведення.

В Україні зростає роль судової експертизи як важливого інструменту правосуддя, необхідного для правильного вирішення справи як на етапі розслідування, так і під час розгляду в суді. Разом з тим сучасний стан боротьби з економічними правопорушеннями потребує підвищення ефективності експертної роботи, зокрема удосконалення методології судово-експертних досліджень, розробки експертних методик відповідно

до міжнародних стандартів, підвищення достовірності та обґрунтованості експертних висновків.

Соціальний ефект судової економічної експертизи полягає в задоволенні суспільних інтересів у справедливому та законному судочинстві, з метою захисту майнових прав та інтересів фізичних осіб, юридичних осіб та держави, шляхом забезпечення правосуддя процесуальним джерелом доказів, що є результатом застосування експертами інших джерел інформації, відповідних фахових (спеціальних) знань, наукових засобів і методів. Науковий ефект судово-економічної експертизи характеризується одержанням нових наукових знань та втіленням їх в практику шляхом розробок та впровадження методик проведення судово-економічних експертиз нових об'єктів досліджень, підготовка наукових статей, монографій та підручників. Доцільно зазначити, що до сьогодні відбуваються дискусії щодо визначення показників ефективності судової експертизи [4].

Діяльність суб'єктів системи судово-економічної експертизи в Україні, за результатами проведеного нами вивчення наукових та спеціалізованих літературних джерел, може бути наведена такою схемою (рис. 1).

У момент економічного розвитку деякі суб'єкти господарської діяльності для збільшення своїх доходів застосовують різні способи розкрадання грошових коштів. Виходячи з практики судово-бухгалтерської експертизи, особливу увагу надано дослідженню розрахункових операцій з такими контрагентами:

- з банком — щодо незаконного отримання та нецільового використання кредитних коштів;
- з працівниками — щодо виплати заробітної плати;
- з підзвітними особами — щодо перевірки цільового використання коштів підприємства.

Крім того, важливою є перевірка розрахункових операцій з покупцями (замовниками) і постачальниками (клієнтами), які проводяться через касу підприємства. А це означає, що рух готівкових та безготівкових коштів на рахунках підприємства також повинен підлягати моніторингу.

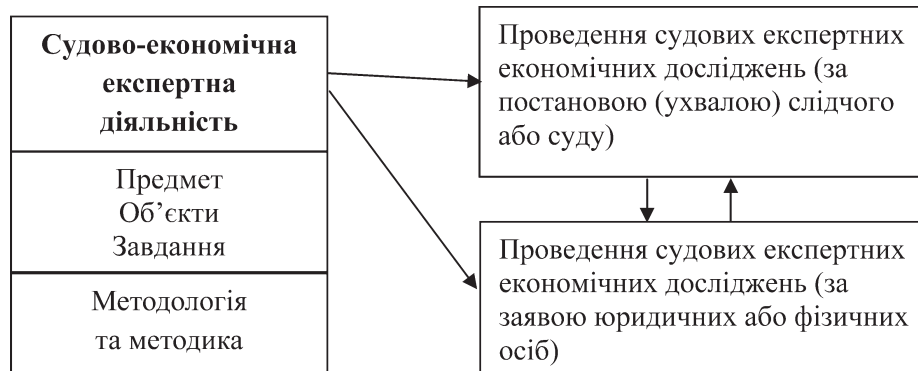

Рис. 1. Схема судово-економічної експертної діяльності в Україні (розроблено автором на основі [5])

Тому виникає необхідність розглянути кожну з наведених розрахункових операцій.

В умовах фінансової кризи темпи розвитку споживчого кредитування дещо знизились, що було обумовлено зниженням рівня грошових доходів населення та зростанням рівня безробіття. Збільшилась і частка прострочених кредитів. Надалі терміни кредитування поступово стали зростати, ставки знижуватися, тому в цілому ринок кредитів поживався. Вже протягом останніх десятих років темпи зростання споживчих кредитів пришвидшуються, обганяючи темпи зростання кредитів у реальному секторі економіки. Стрімкий розвиток кредитування обумовив зростання різного роду зловживань у вказаній сфері економіки. Судова економічна експертиза, досліджуючи кредитно-фінансові операції, сприяє запобіганню порушень законодавства, які виникають між суб'єктами злочинної діяльності, якими можуть бути як кредитори (банки, фонди, асоціації), так і позичальники (юридичні та фізичні особи, суб'єкти підприємницької діяльності).

Для того, щоб дати повну та об'єктивну характеристику кредитно-фінансовим операціям, експерту-економісту необхідно дослідити нормативно-правову базу та фактографічну інформацію, використовуючи розрахунково-аналітичні, документальні прийоми та прийоми узагальнення і реалізації результатів експертизи.

За ознакою цільового призначення кредити можна умовно поділити на такі:

1. Кредити цільового призначення (іпотечні, на купівлю побутових товарів та сплату послуг, на розвиток підсобного господарства тощо).

2. Нецільові кредити.

Особливу увагу необхідно приділити саме цільовим кредитам. Така увага обумовлена тим, що у кримінальних провадженнях, порушених у справах щодо шахрайства із фінансовими ресурсами, органи, що призначають судові експертизи, часто стикаються із питанням необхідності встановлення правильності їх використання, а саме: чи за цільовим призначенням використано отримані кредитні кошти.

При призначенні судової економічної експертизи щодо цільового використання кредитних коштів може бути поставлене таке питання: «Чи підтверджується бухгалтерськими та первинними документами нецільове використання кредитних коштів за угодою (номер, дата)?». Цільові кредити надаються на конкретні цілі, що визначають умови кредитування та способи видачі.

При наданні такого виду кредитів цільовий характер використання передбачається у кредитному договорі та потребує надання низки документів, а саме:

— за кредитами, наданими на будівництво, реконструкцію та капітальний ремонт об'єктів перевіряються первинні документи (рахунки на оплату, чеки, договори купівлі-продажу тощо), які підтверджують використання кредитних коштів на придбання будівельних матеріалів, оплати послуг;

— за кредитами, наданими на купівлю нерухомості, перевіряється наявність договору купівлі-продажу або інших документів, що підтверджують право власності на об'єкт; підтвердження факту оплати за майно;

— за кредитами, наданими на купівлю автотранспорту, перевіряється наявність договору купівлі-продажу (дата його укладання, відповідність марки автомобіля) або свідоцтво про реєстрацію транспортного засобу та ін., при безготівковому перерахуванні — факт відправлення грошей за реквізитами, вказаними у розрахункових документах.

Якщо узагальнити процес проведення дослідження документів кредитних операцій щодо цільового використання кредитних коштів, то основним його етапом є визначення відповідності використання кредитних коштів меті, передбаченій кредитним договором, реальності придбання матеріальних цінностей за кредитні кошти.

Таким чином, судова економічна експертиза, досліджуючи кредитно-фінансові операції, не тільки дозволяє встановити факти злочинної діяльності, а й сприяє запобіганню порушень законодавства, що виникають між суб'єктами злочинної діяльності, якими можуть бути як кредитори (банки, фонди, асоціації), так і позичальники (юридичні та фізичні особи, суб'єкти підприємницької діяльності) [6].

Основною особливістю експертного дослідження операцій з обліку оплати праці є те, що структура злочинної групи, як правило, не обмежується співробітниками бухгалтерії, а часто включає і співробітників інших підрозділів компанії, а також несанкціонованих осіб, які отримують на своє ім'я під видом оплати праці необґрунтовано нараховані їм грошові суми. З цієї точки зору можна виокремити предмет, об'єкт і методи дослідження.

Поняття предмета дослідження може бути розглянуто з двох точок зору: юридичної, яка розкриває предмет судово-бухгалтерської експертизи через предмет доказування у справі і зводить його «до з'ясування обставин фінансово-господарської діяльності, відповідних кримінально-правових логічної моделі складу злочину», і економічної, в рамках якої до предмету судово-бухгалтерської експертизи відносять господарські операції, відбиті в документах бухгалтерського обліку. Було б правильно під предметом

розуміти правовідносини суб'єктів економічної діяльності, в рамках яких істотно були порушені права одного із суб'єктів, що і стало підставою для початку провадження у справі.

Об'єктом експертного судово-бухгалтерського дослідження є документація підприємства, надана експерту особою, що призначив експертизу. Той факт, що експерт не збирає, а отримує об'єкт експертизи, є одним з основних відмінностей її від документальної ревізії. У цілому ці документи можна об'єднати в 3 групи:

1. Первинні облікові документи.

2. Регістри бухгалтерського (синтетичного та аналітичного) обліку.

3. Бухгалтерська звітність.

Третім елементом методики судово-бухгалтерської експертизи є метод, тобто спосіб, прийом дослідження об'єкта для отримання відповіді на поставлені перед експертом питання. Можна виокремити ті методи, які в основному використовуються на практиці:

1. Арифметична перевірка. Полягає в перерахунку показників одного документа для перевірки точності розрахунку результатів за цим документом.

2. Взаємна звірка бухгалтерських регістрів, що полягає у використанні в будь-якій комбінації різних документів, які прямо або побічно відображають господарську операцію, що перевіряється.

3. Нормативна перевірка господарських операцій полягає в перевірці їх відповідності в облікових документах вимогам законодавства. Зазвичай це законність факту відображення події, його документальне підтвердження і достовірність кореспонденції рахунків.

4. Аналіз взаємозв'язку даних, відображених в досліджуваних об'єктах (логічна звірка), дозволяє швидко визначити сфери обліку, де можуть бути допущені помилки, для подальшого їх вивчення.

5. Економічний аналіз служить підставою для відповіді на питання про своєчасне погашення заборгованості за заробітною платою. В цьому випадку використовуються такі методи, як порівняння, розрахунок абсолютних і відносних величин, наприклад, співвідношення сум заборгованості за заробітною платою та сум надходжень на розрахунковий рахунок за конкретний досліджуваний період.

Черговість проведення судово-бухгалтерської експертизи за виплатою заробітної плати має бути така:

1. Визначення правомірності давати відповіді на поставлені перед експертом питання та достатності поданих документів та інших джерел для дослідження.

2. Визначення методів дослідження, які можна застосувати.

3. Проведення документальних експертних процедур (зі складанням аналітичних таблиць для підтвердження висновків експерта):

— визначення сум нарахованої заробітної плати працівникам підприємства та розміру відрахувань;

— визначення за даними розрахунково-платіжних відомостей суми виданої заробітної плати (перерахованої працівникам через банк, виплаченої готівковими коштами, виданої у виді готової продукції або інших матеріальних цінностей і т. ін.);

— встановлення сум, фактично виплачених працівникам через касу підприємства, на підставі первинних документів (перевірка даних касової книги і первинних документів за рахунком 50 «Каса», виписок банку та доданих до них розпорядчих документів, відомостей реалізованої продукції і т. ін, а також перевірка оформлення видаткових документів, що підтверджують ці виплати).

4. Проведення аналітичних розрахунків і зіставлень.

5. Формування висновків експерта і відповідей на поставлені запитання.

Виходячи з практики судово-бухгалтерської експертизи, особливу увагу надано дослідженню касових операцій. Саме тут найчастіше допускаються суттєві порушення встановлених правил ведення бухгалтерського обліку і контролю, виявляються недостачі грошових коштів, необгрунтоване їх використання. Операції з грошовими засобами досліджують не відокремлено, а у взаємозв'язку з іншими операціями. Особливе місце в проведенні таких досліджень займають розрахунки з підзвітними особами.

Метою перевірки таких розрахунків є встановлення законності та правильності їх проведення.

Основними нормативно-правовими джерелами інформації, використовуваними експертом при дослідженні розрахунків з підзвітними особами, є:

1. Трудовий і Податковий кодекси, Постанова «Про порядок і розміри відшкодування витрат, гарантії і компенсації при службових відрядженнях».

2. Інструкція «Про порядок ведення касових операцій і розрахунків готівкою грошовими коштами».

Джерелами внутрішньогосподарської інформації при перевірці даних операцій є: накази і розпорядження по організації, авансові звіти з прикладеними до них виправдувальними документами про використання підзвітних сум, звіти касира з прикладеними прибутковими та видатковими касовими документами, головна книга, облікова політика, баланс організації, дані ана-

літичного і синтетичного обліку за рахунком 71 «Розрахунки з підзвітними особами».

Програма судово-бухгалтерської експертизи операцій з обліку розрахунків з підзвітними особами породжує такі питання та включає певні етапи перевірки:

1. Чи правильно оформлені документи, які підтверджують видачу грошових коштів під звіт? На цьому етапі необхідно переконатися в наявності розпорядчих документів, що відображають інформацію про розрахунки з підзвітними особами в організаціях.

2. Чи відбувається суворе дотримання касової дисципліни? Необхідно перевірити наявність та правильність оформлення документації в частині видачі грошових коштів під звіт за наявності залишку заборгованості у співробітника за попередніми авансами.

3. Чи всі витрати задокументовано? На цьому етапі доцільно провести перевірку документального оформлення витрат, вироблених підзвітними особами. У ході перевірки звертається увага на правильність оформлення авансових звітів, порядок проведення розрахунків із підзвітними особами, факти несвоєчасності повернення підзвітних сум і здачі авансових звітів в бухгалтерію, порядок відображення в обліку операцій з підзвітними особами.

Документальна перевірка ведеться за двома напрямками: за формою і за суттю відображених операцій.

При перевірці авансових звітів за формою аналізуються наявність номера і дати складання документа, факт вказівки підзвітної особи і суми отриманого авансу, витраченої суми, суми залишку або перевитрати, призначення авансу, наявність підписів, порядок заповнення зворотного боку авансового звіту. Особливу увагу бухгалтер-експерт приділяє перевірці поданих відрадженими особами авансових звітів.

При перевірці необхідно проконтролювати дотримання строків подання авансових звітів у бухгалтерію і порядок їх оформлення. Терміни звітності бухгалтер-експерт перевіряє шляхом звірки дат у видаткових касових ордерах на видачу грошей під звіт та авансові звіти.

При перевірці чинного порядку видачі підзвітних сум слід встановити, чи не видавалися гроші під звіт особам, які мали заборгованість за раніше отриманими сумами. У результаті такого порушення залишки від авансів, виданих підзвітній особі, зростають, а це може привести до їх розтрата.

Законність і доцільність витрат за підзвітними сумами перевіряються шляхом зіставлення даних авансових звітів і прикладених до них документів. Здійснюється звірка даних документів, які додаються до авансового звіту, з даними авансового звіту.

На заключному етапі здійснюється перевірка організації синтетичного і аналітичного обліку розрахунків з підзвітними особами. При цьому звіряються записи у відомості аналітичного обліку за рахунком 71 «Розрахунки з підзвітними особами» в розрізі підзвітних осіб.

Усі порушення, які можуть зустрічатися при дослідженні операцій з підзвітними сумами, можуть відбуватися у співучасті з працівниками бухгалтерії або тільки працівником бухгалтерії. Якщо в розкраданнях та інших зловживаннях беруть участь працівники бухгалтерської служби, дослідження операцій ускладнюється тими незаконними діями, які роблять ці працівники для приховування скоєних злочинів.

Списання виданих авансів може бути проведено без подання авансового звіту підзвітною особою шляхом штучного збільшення витрат за авансовим звітом, і складання бухгалтерської проводки в сумі перевищує суму, виправдану документами. У таких випадках експерт-бухгалтер зіставляє суми бухгалтерських проводок, якими списані витрати з підзвітної особи, з авансовими звітами і з доданими до них справжніми документами.

Призначення судово-бухгалтерської експертизи має бути гарантією повноти, всебічності й об'єктивності дослідження фактичного стану та обставин у справі, яка розглядається в господарському суді. Аналіз практики експертних досліджень показує, що потреба в судово-бухгалтерській експертизі під час розслідування кримінальних справ із розкрадання коштів, товарно-матеріальних цінностей, основних виробничих засобів з кожним роком зростає.

З огляду на те, що інформація про господарські операції, які задокументовані та вартісно оцінені, підлягає відображенню в бухгалтерському обліку, то під час розгляду правопорушень економічного напрямку об'єктом дослідження виступають саме дані бухгалтерського обліку. Бухгалтерські документи підлягають дослідженню з точки зору виявлення слідів протиправної діяльності та отримання інформації про відхилення в діяльності підприємства. Після відображення викривлених даних первинних документів в облікових регістрах та звітності можна говорити про наявність ознак правопорушень у всій системі бухгалтерського обліку. Отже, облікова система є джерелом інформації про вчинення суб'єктами господарювання правопорушень економічного характеру [7].

Слід також зазначити, що під час розгляду правопорушень економічного напрямку знаходить застосування така функція бухгалтерського обліку, як правовий захист суб'єктів господарювання. Вона реалізується шляхом документального оформлення матеріальної відповідальності

та правильного документального оформлення кожної господарської операції [8]. Ця функція в правоохоронній та судовій практиці є юридичним забезпеченням господарських відносин, що сприяє захисту інтересів суб'єктів господарювання.

Висновки. Неослабна увага до рішень проблем судово-бухгалтерської експертизи викликана тим, що сучасні способи ведення економічної діяльності створюють нові види економічних правопорушень або нові способи вчинення злочинів у цій сфері. Якщо раніше економічні правопорушення або способи їх здійснення несли технічний характер за своєю природою, то зараз це найчастіше носить інтелектуальний характер природи. Об'єктом експертного дослідження раніше були економічні правопорушення, пов'язані з розслідуванням фактів розтрата і розкрадання грошових коштів або товарно-матеріальних цінностей. На теперішній час злочини вчиняються за допомогою спотворення і фальсифікації даних бухгалтерської звітності та хитрощів з ІТ-технологіями.

Саме висновок експерта може відобразити реальну документальну картину вчинення економічного правопорушення (злочину), в обґрунтуванні можна знайти інформацію щодо вчинення або невчинення певної дії. Важливо, щоб висновок відповідав не тільки процесуальним вимогам, а й містив правдиві відомості про рух коштів під час розрахункових операцій. Саме в такому разі суд зможе прийняти доказ та посилається на нього під час винесення рішення.

Література

1. Амеліна А. С. Судово-економічна експертиза при розслідуванні податкових злочинів. *Теорія та практика судово-експертної діяльності : матеріали VIII Міжвідомчої конференції (27 листопада 2019 р)* С. 20–22. URL : http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/15401/1/zbirnyk_27_11_19.pdf.

2. Верховна Рада України. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року «Про Стратегію національної безпеки України» : Указ Президента України від 26.05.2015 № 287/2015. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/287/2015>.

3. Юртаєва К. В. Сучасні тенденції економічної злочинності в Україні. *Вісник кримінологічної асоціації України*. 2018. № 2 (19). С. 109–118.

4. Хомутенко В. П. Теоретичні підходи до оцінки ефективності судової економічної експертизи. *Вісник ОНДІСЕ*. 2019. Вип. 5. С. 346–347. URL : <http://ondise.minjust.gov.ua/wp-content/uploads/2019/06/VisnykONDISE052019.pdf>.

5. Лисак О. П. Судово-економічна експертиза в Україні: роль, значення та основні аспекти організації. *Менеджмент XXI століття: сучасні моделі,*

стратегії, технології. Вінниця : Центр підготовки наукових та навчально-методичних видань ВТЕІ КНТЕУ, 2019. Ч. 3. С. 42–50. URL : http://www.vtei.com.ua/doc/2019/22_10_3_1.pdf.

6. Говорова К. І. До питання проведення експертиз щодо незаконного отримання та нецільового використання кредитних коштів. *Актуальні питання судової експертизи і криміналістики : збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції. Харків, 18–19 квітня 2019 року*. URL : https://www.hniise.gov.ua/user_files/File/sbornik/2019/sbornik_150.pdf.

7. Стельмах Н. Є. Економіко-правова сутність судово-бухгалтерської експертизи в ринкових умовах господарювання. *Облік і фінанси*. 2014. № 4. С. 65.

8. Линник О. В. Використання висновку судово-бухгалтерської експертизи як доказу у кримінальному процесі України. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2020-2/101>. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 2. 2020. С. 390–392. URL : http://lsej.org.ua/2_2020/103.pdf.

References

1. Amelina, A. S. (2019). Sudovo-ekonomichna ekspertyza pry rozsliduvannia podatkovykh zlochyniv [Forensic examination in the investigation of tax crimes]. *Theory and practice of forensic activity: materials of the VIII Interdepartmental Conference (November 27, 2019)*. pp. 20–22. Available at : http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/15401/1/zbirnyk_27_11_19.pdf.

2. Verkhovna Rada of Ukraine (2015). *Pro rishennia Rady natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy vid 6 travnia 2015 roku «Pro Stratehiuu natsionalnoi bezpeky Ukrainy» : Ukaz Prezidenta Ukrainy vid 26.05.2015 № 287/2015* [On the decision of the National Security and Defense Council of Ukraine dated May 6, 2015 «On the National Security Strategy of Ukraine»: Decree of the President of Ukraine dated 05.26.2015 No. 287/2015]. Available at : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/287/2015>.

3. Yurtaieva, K. V. (2018). *Suchasni tendentsii ekonomichnoi zlochynnosti v Ukraini* [Current trends in economic crime in Ukraine]. *Visnyk kryminolohichnoi asotsiatsii Ukrainy*, 2 (19), 109–118.

4. Khomutenko, V. P. (2019). *Teoretychni pidkhody do otsinky efektyvnosti sudovoi ekonomichnoi ekspertyzy* [Theoretical approaches to assessing the effectiveness of forensic economic examination.] *Bulletin ONDISE*, 5, 346–347. Available at : <http://ondise.minjust.gov.ua/wp-content/uploads/2019/06/VisnykONDISE052019.pdf>.

5. Lysak, O. P. (2019). *Sudovo-ekonomichna ekspertyza v Ukraini: rol, znachennia ta osnovni aspekty orhanizatsii* [Forensic economic expertise in Ukraine: role, significance and main aspects of the

organization]. Available at : http://www.vtei.com.ua/doc/2019/22_10_3_1.pdf.

6. Hovorova, K. I. (2019). *Do pytannia provedennia ekspertyz shchodo nezakonnoho otrymannia ta netsilovoho vykorystannia kredytnykh koshtiv* [On the issue of examinations regarding the illegal acquisition and misuse of credit funds]. *Current issues of forensic science and criminology: a collection of materials of the international scientific-practical conference. Kharkiv, April 18-19, 2019*. Available at : https://www.hniise.gov.ua/user_files/File/sbornik/2019/sbornik_150.pdf.

7. Stelmakh, N. E. (2014). *Ekonomiko-pravova sutnist sudovo-bukhhalterskoi ekspertyzy v rynkovykh umovakh hospodariuvannia* [The economic and legal nature of forensic accounting expertise in a market economy]. *Accounting and finance*, 4, 65.

8. Lynnyk, O. V. (2020). *Vykorystannia vysnovku sudovo-bukhhalterskoi ekspertyzy yak dokazu u kryminalnomu protsesi Ukrainy* [Using the conclusion of forensic accounting expertise as evidence in the criminal process of Ukraine]. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal*, 2, 390–392. Available at : http://lsej.org.ua/2_2020/103.pdf.

УДК 657.6.012.16

**Т. П. Мац,
К. А. Пилипенко**

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ СУДОВО-БУХГАЛТЕРСЬКОЇ ЕКСПЕРТИЗИ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ ВИРОБНИЦТВА ПРОДОВОЛЬЧИХ ТОВАРІВ

Анотація. *Практика протидії злочинам свідчить, що використання можливостей судових експертиз у протидії злочинам економічної спрямованості передбачає вирішення ряду теоретичних, правових, процесуальних та організаційних проблем, які досліджуються у цій статті. Розглянуто поняття якості продукції та стандартів якості для сировини і більшості товарів із доданою вартістю на міжнародних ринках агропродовольства. Наведено органи, які встановлюють стандарти харчових продуктів. Окреслено та проаналізовано факти випуску недоброякісних продовольчих товарів. Наведено питання, на які відповідає судово-хімічна та судово-бухгалтерська експертиза.*

Ключові слова: *виробництво, готова продукція, експертиза, економічна безпека, продовольчі товари, розслідування, судово-бухгалтерська експертиза, судово-хімічна експертиза, якість.*

Summary. *The practice of combating crimes shows that the use of the possibilities of forensic examinations in countering economic crimes involves the solution of several theoretical, legal, procedural, and organizational problems that are investigated in this article. The concepts of product quality and quality standards for raw materials and most value-added goods on international agri-food markets are considered. Bodies setting food standards are given. The facts of the production of low-quality food products have been determined and analyzed. The questions are given, which are answered by the forensic chemical and forensic accounting expertise.*

Key words: *production, finished products, expertise, economic security, food products, investigation, forensic accounting expertise, forensic chemical expertise, quality.*

DOI : 10.33783/1977-4167-2020-48-2-114-117

Постановка проблеми. Ефективність розслідування і судового розгляду кримінальних проваджень в багатьох випадках залежить від своєчасного призначення і якісного проведення судових експертиз. Потреба в їх призначенні постає, коли

під час розслідування з'ясування обставин, що мають значення у кримінальному провадженні, виникає необхідність застосування спеціальних знань. За даними статистики, останнім часом в Україні збільшується кількість осіб, які при-

© Т. П. Мац, К. А. Пилипенко, 2020

Бібліографія ДСТУ 8302:2015:

Мац Т. П., Пилипенко К. А. Організація та особливості проведення судово-бухгалтерської експертизи при розслідуванні злочинів у сфері виробництва продовольчих товарів. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. 2020. № 2 (48). С. 114–117.

References (APA):

Mats, T. P., Pilypenko, K. A. (2020). *Orhanizatsiia ta osoblyvosti provedennia sudovo-bukhhalterskoi ekspertyzy pry rozsliduvanni zlochyniv u sferi vyrobnytstva prodovolchyykh tovariv* [Organization and features of forensic accounting in the investigation of crimes in the field of production of food products]. *Visnyk Berdianskoho universytetu menedzhmentu i biznesu*, 2 (48), 114–117 (in Ukr.).

БЕРДЯНСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ І БІЗНЕСУ

Наукове видання

**ВІСНИК
БЕРДЯНСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ
МЕНЕДЖМЕНТУ І БІЗНЕСУ**

№ 2(48)'2020

Науковий економічний журнал

Українською, російською та англійською мовами

Технічний редактор *Д. В. Акіндєєв*

Адреса редакції:

Україна, 71118, м. Бердянськ, вул. Свободи, 117-А
Тел. 8 (06153) 6-48-54

Підписано до друку 07.12.2020 р.

Формат 60x84/8. Папір офсетний.

Гарнітура «Newton С». Друк — лазерний.

Ум. друк. арк. 15,46. Обл.-вид. арк. 15,11.

Наклад 150 прим. Зам. № 102.

Друк ТОВ «УСПІХ ПРИНТ»

69035, Запорізька обл., м. Запоріжжя,
пр-т Соборний/вул. Південноукраїнська,
дом 161/7, оф. 12